

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 336.781

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ АСПЕКТІВ НАДАННЯ ЛІЗИНГОВИХ ПОСЛУГ

Аванесова І.А., Павленко К.М.

Київський національний торговельно-економічний університет

У статті проаналізовано сутність поняття «лізинг». Розглянуто сучасний стан надання лізингових послуг в Україні. Досліджено основні переваги та недоліки використання лізингу в Україні. Виділено основні проблеми, що стримують розвиток лізингових послуг в Україні. Запропоновано шляхи подальшого розвитку лізингових послуг в Україні.

Ключові слова: лізинг, функції лізингу, лізингові послуги, лізингові угоди, інвестування.

Постановка проблеми. У сучасній зарубіжній практиці господарської діяльності лізинг є ефективним механізмом придбання основних засобів, який враховує вигоди всіх учасників лізингових операцій – постачальників або продавців активів, банків або інших фінансових інститутів, що надають кошти для покупки предмету лізингу, страхових компаній, а також безпосередніх споживачів лізингових послуг.

Світове виробництво характеризується системою фінансування відтворювальних процесів, яка функціонує в умовах постійно змінних форм і методів забезпечення інвестицій. З огляду на складність фінансування капітальних витрат, в міжнародній практиці вироблена схема фінансування із застосуванням елементів орендних і кредитних відносин, де фінансовий і матеріальний потоки злиті в єдиний взаємопов'язаний комплекс натурально-грошових відносин. Це специфічна, додаткова система перспективного фінансування, в якій задіяні орендні відносини, відносини кредитного фінансування під заставу, відносини за борговими зобов'язаннями та інші фінансово-економічні відносини, сукупність яких прийнято називати лізинговими.

Лізинг став ефективним інструментом інтенсивного розвитку національних економік західних країн, підвищення їх конкурентоспроможності на світовому ринку. Багато великих компаній зобов'язані своїм міцним становищем саме лізинговим операціям.

Прискорення науково-технічного прогресу, що є об'єктивною рисою сучасного етапу економічного розвитку, обумовлює необхідність створення й використання нових видів високопродуктивного устаткування і технологій. Вартість нової техніки неухильно зростає, що утруднює своєчасне оновлення технічної бази виробництва. Високі темпи морального старіння основних засобів, які передбачають необхідність їх періодичної заміни, загострення ринкової конкуренції, примушують підприємства більш інтенсивно використовувати наявні засоби виробництва, удаючись до все нових досконалих форм і механізмів їх оновлення, використання й обслуговування.

В умовах жорсткої конкуренції на внутрішніх і зовнішніх ринках усе більш актуальним стає необхідність поліпшення не тільки технічних характеристик устаткування нового покоління, але

і фінансових умов, на основі яких воно пропонується споживачам.

Одним зі способів розв'язання проблем інноваційного розвитку підприємств, що набувають особливу актуальність в умовах дефіциту фінансових ресурсів, поширення кризових явищ в економіці, є лізинг, який є відносно новим для України, але дуже перспективним напрямом господарсько-економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато науковців досліджують лізингову діяльність. Питання щодо теоретичних основ лізингових операцій розглянуто у працях таких вчених, як А. Аюпов, Г. Вознюк, І. Грищенко, А. Загородній, Б. Івасів, О. Левченко, В. Різник, В. Рошило, Н. Рязанова, Г. Холодний та інших. Зокрема, Г. М. Підсілецька та П. А. Денисенко досліджували питання використання моделі та механізму організації лізингу в АПК. Проблемою пошуку шляхів мінімізації ризиків займалися М. Горшков, В. Білоус, В. Газман, В. Лук'янова. У монографії С. М. Ілляшенка досліджено проблеми і перспективи управління на ринкових засадах процесами інноваційного розвитку на державному, регіональному рівнях та на рівні окремого підприємства. Ю. Войтова досліджує основні тенденції розвитку лізингу в Україні, його роль та значення в оновленні матеріально-технічної бази підприємства. Н. Ментух досліджує лізинг як одну з найпривабливіших форм інвестування.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на значну увагу багатьох вчених до проблеми лізингової діяльності, потребують подальшого дослідження шляхи активізації лізингу в Україні на сучасному етапі.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз сучасних аспектів надання лізингових послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні з усіх нетрадиційних видів банківських послуг саме лізинг є найбільш актуальним. Факти свідчать, що лізинг відомий з давніх часів. Як фінансова операція, лізинг виник, як і інші фінансові інновації, в новий або новітній період історії. Деякі дані свідчать, що це сталося наприкінці ХІХ, а деякі – в середині ХХ ст. Навряд чи можна назвати точну дату першої лізингової операції, але в результаті підприємницької практики з'явилося нове, поняття «leasing», яке від-

різняло лізингові операції від оренди в загальному розумінні (англ. lease).

Економічний зміст лізингу викладено у Господарському кодексі України. У статті 292 зазначено, що лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів [1].

Лізинг в широкому розумінні є організаційною формою підприємницької діяльності, яка відображає відносини власності, як специфічну систему господарювання. Однак, як і будь-яке самостійне явище, як економічна категорія, він має свою особливу природу і різноманітні форми прояву. У зв'язку з цим існують різні бачення, трактування щодо поняття «лізинг», які в свою чергу призводять до розбіжностей і дискусій серед дослідників.

Якщо розглядати лізинг з економічної точки зору, то його дуже часто ототожнюють з кредитом. Проте, при банківському кредиті придбаний товар – це власність підприємства (позичальника), а при лізингу після закінчення терміну дії контракту орендар може повернути об'єкт оренди орендодавцю чи купити його за кінцевою вартістю.

Складність відносин, що складаються у зв'язку із проведенням даного виду операцій, а також наявність в економічній літературі і законодавчих документах неоднозначного визначення поняття «лізинг», обумовлює існування кількох точок зору на економічний зміст і природу лізингу. При цьому можна зазначити, що основу лізингу становить передача майна у тимчасове користування з можливістю придбання об'єкта по закінченні терміну дії договору у власність.

По суті, лізинг є формою матеріально-технічного забезпечення виробництва з одноразовим кредитуванням. Для лізингу характерним є складне поєднання договорів. Дана операція включає елементи різних фінансових механізмів. Сьогодні лізинг розглядається як специфічна форма фінансування інвестицій, а також особливий вид підприємницької діяльності, який охоплює три форми організаційно-економічних відносин: оренда, кредит, інвестиції. Додаткову роль відіграють відносини купівлі-продажу, які передують і завершують (за погодженням сторін) лізингову угоду. Всі ці властивості тісно взаємопов'язані і взаємозалежні один від одного та в сукупності утворюють нову організаційно-правову форму бізнесу [5, с. 98]. Також пропонується не ототожнювати лізинг тільки з операціями купівлі-продажу, кредиту, оренди, а розглядати його як економічний регулятор інвестиційного розвитку промисловості та інших секторів економіки.

Лізинг виконує одночасно три основні функції:

– фінансову, яка полягає у можливості підприємства-лізингоодержувача використовувати

необхідне устаткування без одноразової мобілізації для цього власних коштів або кредитів банку;

– виробничу, тобто здатність оперативного вирішення виробничих завдань;

– функцію одержання податкових і амортизаційних пільг [6, с. 75].

Усі функції лізингу забезпечують позитивний результат лізингової діяльності для економіки країни, який проявляється в багатьох напрямках. У першу чергу – це нарощування виробничих потужностей. Придбання устаткування та машин через лізинг здійснюється в межах сукупного інвестиційного попиту, який визначається загальною господарською ситуацією. Проте за інших рівних умов він створює додаткові стимули для нагромадження фінансових ресурсів, прискорює процес трансформації капіталу з позикового у функціонуючий.

Лізинг має право на існування і повинен розвиватися й заохочуватися, адже за великої капіталомісткості промислових підприємств лізинг може бути ідеальним механізмом для залучення в промисловість значних капітальних ресурсів. Порівняно з іншими формами інвестування він має безперечні переваги для всіх учасників лізингової угоди.

У світовій практиці виділяється дві моделі розвитку лізингової діяльності: європейська та американська. Американська модель передбачає створення компаній приватними підприємцями без участі банків. В європейській моделі великі вузькоспеціалізовані компанії створюються великими банками і згодом можуть від них відмежовуватися.

Вітчизняний ринок лізингу розвивається за європейською моделлю, тому що більша його частина (майже 80%) контролюється банками другого рівня [2, с. 11].

Процес впровадження лізингу в Україні за останні роки помітно поживався через інтерес до нової ринкової структури страхових компаній та банків, які можуть стати реальними каталізаторами процесу затвердження лізингу. Проте темпи зростання лізингового ринку в Україні не відповідають потребам економіки та промисловості.

Варто відзначити, що перевагами лізингу, які забезпечують його розвиток в Україні на перспективу, є:

- гнучкість системи платежів;
- зниження ризику при засвоєнні нової продукції;
- можливість прискореної амортизації майна;
- віднесення витрат на собівартість;
- податкові пільги та державна підтримка лізингу;
- підвищення ступеня захисту кредитора;
- розширення ринку збуту для виробника;
- зниження ризику старіння обладнання у виробника;
- облікові вигоди лізингоотримувача;
- зменшення потреби в власному стартовому капіталі [6, с. 142].

Разом з тим лізингу властива низка недоліків, серед яких слід виділити такі:

– через постійні інфляційні коливання користувачі не виграють на підвищенні залишкової вартості обладнання;

– на лізингодавців покладається ризик морального старіння устаткування (особливо, якщо договір лізингу укладається не на повний строк його амортизації);

– для лізингодержувачів вартість лізингу виявляється більш високою, ніж ціна купівлі устаткування;

– розмір лізингових платежів зазвичай вищий, ніж процентна ставка за кредитами;

– у випадку виходу з ладу устаткування, платежі відбуваються у встановлені строки незалежно від стану устаткування.

Лізинг поступово стає провідним напрямом банківської діяльності, адже на сучасному етапі найреальнішими суб'єктами господарювання, які можуть надавати лізингові послуги, незважаючи на необхідний накопичений капітал, можуть бути лише банківські установи.

Сьогодні в Україні існує група фінансових посередників, що називають себе лізинговими компаніями. Однак через недоліки українського оподаткування та законодавства, що регулює лізингові операції, ці компанії не виконують лізингових операцій так, як це встановлено українським законодавством.

Лізингові операції в Україні не підлягають ліцензуванню. До лізингових компаній не висуваються жодних спеціальних вимог або норм. Підприємство будь-якої форми власності може стати лізингодавцем. Крім того, ніде в законодавстві не зазначено, що лізингова компанія не може займатись іншими видами діяльності. Ось чому досить важко оцінити обсяг «лізингової діяльності» в Україні.

Навіть якщо компанія має слово «лізинг» у назві, вона може не надавати таких послуг або мати надзвичайно малий обсяг лізингу порівняно з іншою діяльністю. Виміряти обсяг лізингу в Україні виявляється складним через те, що компанії, що є лізинговими у повному розумінні цього слова, використовують такі фінансові інструменти, що інакше визначені українським законодавством. Так, більшість фінансових «лізингодавців» насправді використовує передбачений українським законодавством «продаж у розстрочку», що є фінансовим механізмом, по суті найближчим до міжнародної концепції фінансового лізингу. Деякі фінансові установи також використовують операційний лізинг з окремим договором купівлі-продажу.

Лізингодавців, які надають справжній фінансовий лізинг, можна розділити на дві основні категорії:

1) іноземні дочірні лізингові компанії, які підпадають під юрисдикцію країни, з якої ввозиться об'єкт лізингу;

2) державні лізингові компанії чи лізингові фонди.

Останні спроможні обійти юридичні та податкові проблеми, які стримують приватних лізингодавців.

Фінансування для придбання активів в Україні переважно надається дочірніми фінансовими компаніями виробників транспортних засобів. Більшість з них – це представники великих виробників автомобілів, зокрема VOLVO, Scania, MAN, Diemler-Benz, а також торговельні та фінансові компанії великих виробників сільсько-

господарського обладнання, для прикладу компанія AGCO.

Більшість іноземних лізингодавців має представницький офіс в Україні, працівники якого знайомлять клієнтів з умовами та вимогами, на яких укладаються нові лізингові угоди, а також контролюють перебіг поточних проектів.

Досвід багатьох країн доводить, що лізинг потенційно може стати альтернативою кредитуванню, а за умови ефективною державної підтримки стимулювати модернізацію цілих галузей економіки. Рівень розвитку лізингових послуг у країні визначають:

– нормативно-правове регулювання ринку лізингу;

– державна підтримка;

– макроекономічні умови;

– стан інвестиційного ринку;

– можливості бухгалтерського та податкового обліку [4, с. 125].

Незважаючи на перспективність цього бізнесу для всіх суб'єктів лізингових відносин, порівняно зі світовим ринком частка лізингу в Україні є мізерною, оскільки існує багато проблем і прогалин у державному регулюванні, які гальмують його розвиток.

Безумовно, що міжнародна фінансова криза торкнулася багатьох країн з розвинутою економікою. Загальноєвропейські тенденції зменшення обсягів лізингу, подорожчання лізингових послуг і пошук нових фінансових інструментів знайшли своє відображення і у вітчизняній економічній системі.

Незважаючи на недостатність власних фінансових ресурсів лізингових компаній, диспропорції обсягу лізингових послуг за галузями економіки, недосконалість вітчизняного законодавства, ринок лізингу в Україні активно розвивається. Для вирішення багатьох проблем в цьому питанні необхідна комплексна співпраця як держави, так і споживачів, тому що розвиток лізингу є не тільки засобом підвищення якості та ефективності виробництва, оновлення основних фондів окремого підприємства, а й покращення розвитку вітчизняної економіки в цілому.

Основними перешкодами в розвитку ефективного ринку лізингових послуг є нестача довгострокових коштів лізингодавців та низька платоспроможність більшості потенційних лізингоотримувачів. Саме це значно підвищує ризикованість лізингових відносин. Проте в Україні лізингові компанії зіштовхнулися не тільки із загальноєкономічними, а й зі специфічними проблемами, серед яких:

– різке зростання простроченої заборгованості;

– закритість доступу до відносно дешевих фінансових ресурсів через заборону кредитування в іноземній валюті;

– необхідність зміни та реструктуризації графіків платежів для надійних клієнтів;

– дострокове закриття угод;

– необхідність вилучення предметів лізингу у недобросовісних клієнтів;

– активізація шахрайства;

– відмова страхових компаній у виплаті відшкодування;

– тиск з боку кредиторів.

Для забезпечення подальших перспектив для розвитку лізингових відносин в Україні в умовах

кризи потрібно активізувати державне регулювання і підтримку лізингу. Пріоритетним завданням є створення такої системи, яка була б здатна забезпечити ефективність та гнучкість виробництва до різноманітних потреб постачальників і споживачів.

Велике значення для подальшої активізації ринку лізингових послуг має:

- формування сприятливої нормативно-законодавчої бази;
- створення державних програм стимулювання лізингу;
- зниження вартості лізингових послуг до рівня, який би не перевищував 20% річних, для забезпечення ефективності лізингових операцій;
- підвищення платоспроможності споживачів лізингових послуг;
- розвиток інфраструктури ринку лізингу;
- розвиток системи гарантій і страхування предметів лізингу;
- розробка комплексу заходів для збільшення іноземних інвестицій під програми лізингу;
- підвищення рівня кваліфікації персоналу та обізнаності з питань лізингу серед громадян та представників малого та середнього бізнесу [3, с. 208].

Розвитку ринку лізингових послуг в Україні сприятиме створення сучасного мобільного законодавства, яке можливо реалізувати за допомогою концепції заходів для збільшення іноземного інвестування у програми лізингу, можливості надання довгострокових кредитів банками, забезпечення відкритості ринку лізингу для збільшення обізнаності фізичних і юридичних осіб у цій сфері, що також сприяло б збільшенню кваліфікованих працівників з питань лізингу, створенню умов для добросовісної конкуренції на ринку лізингу та підвищення ділової активності учасників лізингових відносин.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Дослідивши сучасні аспекти надання лізингових послуг в Україні, можна зробити висновок, що лізинг являється перспективною галуззю, адже сьогодні, зважаючи на сучасну економічну ситуацію в Україні, найреальнішими суб'єктами господарювання, які можуть надавати лізингові послуги, можуть виступати лише банківські установи. Перспективними та актуальними у даному контексті є дослідження створення та розвитку лізингових компаній, які підконтрольні банкам.

Список літератури:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (поточна редакція від 01.08.2016, підстава 922-19) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.
2. Борисюк О. В. Державне регулювання лізингових відносин в умовах розвитку ринкової економіки України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / О. В. Борисюк; Терноп. нац. екон. ун-т. – Т., 2010. – 20 с.
3. Бутар Г. М. Розвиток ринку фінансового лізингу в Україні / Г. М. Бутар // Наукові праці МАУП. – 2013. – Вип. 1 (36). – С. 207-210.
4. Горбатенко О. А. Проблеми та перспективи розвитку лізингових відносин в Україні / О. А. Горбатенко // Фінанси України. – 2012. – № 13. – С. 123-126.
5. Міщенко В. І. Основи лізингу: навч. посіб. / В. І. Міщенко, О. Г. Лубяницький, Н. Г. Славянська. – К.: Товариство «Знання» КОО, 2007. – 138 с.
6. Посібник з лізингу / [Д. О. Богодухов, С. П. Кисіль, Ю. М. Луців та ін.]; наук. ред. Л. Я. Снігір. – К.: Поліграф плюс, 2009. – 388 с.

Аванесова І.А., Павленко К.М.

Киевский национальный торгово-экономический университет

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННЫХ АСПЕКТОВ ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ ЛИЗИНГОВЫХ УСЛУГ

Аннотация

В статье проанализировано сущность понятия «лизинг». Рассмотрено современное состояние предоставления лизинговых услуг в Украине. Исследовано основные преимущества и недостатки использования лизинга в Украине. Выделены основные проблемы, сдерживающие развитие лизинговых услуг в Украине. Предложено пути дальнейшего развития лизинговых услуг в Украине.

Ключевые слова: лизинг, функции лизинга, лизинговые услуги, лизинговые соглашения, инвестирования.

Avanesova I.A., Pavlenko K.M.

Kyiv National University of Trade and Economics

ANALYSIS OF CURRENT ASPECTS OF LEASING

Summary

In the article the essence of concept «leasing». The current status of provision of leasing services in Ukraine. The basic advantages and disadvantages of leasing in Ukraine. The main problems that hinder the development of leasing in Ukraine. The ways of further development of leasing in Ukraine.

Keywords: leasing, leasing function, leasing services, leasing agreement, investment.